

Lode Wils, *Waarom Vlaanderen Nederlands spreekt*, Leuven, Davidsfonds, 2001, 71 pp., 395 BeF, ISBN 90-5826-100-X.

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 4 juli 1923 schreef de Brusselse correspondent Karel van de Woestijne naar aanleiding van het nationale leven in België: *“Er komt bij dat de twee deelen van het land, elk met zijn eigene taal, behooren tot eenene onderscheidene mentaliteit – ik zeg niet kultuur. Elk dier deelen maakt verder slechts een smalle strook uit van het taalgebied waartoe zij behooren. Het centrum of beter het brandpunt van dat gebied ligt ver buiten de landsgrenzen. Is het te verwonderen, dat wij aangezogen worden door Amsterdam of Parijs en slechts bij weerkaatsing, en na evident sukses, terug het eigen land bereiken?”*

Waar Van de Woestijne het in het bijzonder over de letterkunde en haar voortbrengselen heeft, zet Lode Wils in een breder verband, maar tegelijk kort bestek, uiteen hoe in Vlaanderen niet alleen in de letterkunde, maar ook in het maatschappelijk leven het Nederlands de voertaal is en hoe dat zo kon gebeuren.

Er was in de Middeleeuwen in het deltagebied een Nederlandse schrijf- en spreektaal tot ontwikkeling gekomen. In deze regio ontstond, veelal door toeval, huwelijkspolitiek en oorlog, een politieke eenheid die zijn bekroning vond onder de Bourgondische-Habsburgse dynastie. Na het uiteenvallen van dit rijk door de Opstand in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw bleef in de Zuidelijke Spaanse Nederlanden het Nederlands bewaard. In het Noorden, in de Republiek van de Verenigde Nederlanden, ontstond wat meer aandacht voor eenvormigheid op het gebied van grammatica en spelling. In het Zuiden, waar de elites weinig weerstand boden aan verfransing, bleef het Nederlands gehandhaafd, niet in de laatste plaats omdat veel godsdienstige literatuur in die taal bleef verschijnen.

De betekenis van het Verenigd Koninkrijk voor de versterking van de positie van het Nederlands moet niet overdreven worden. In ieder geval speelden taal-grievens een ondergeschikte rol onder de redenen die tot de Scheiding in 1830 leidden.

Wel kwam na de Scheiding het Nederlands meer in een verdedigende positie terecht en dreigde de taal op maatschappelijk vlak aan betekenis in te boeten. Het werd door de elites, die Franstalig waren, beschouwd als een taal voor literaire activiteiten en voor huiselijk en beperkt godsdienstig gebruik. Voor een kleine strijdlustige groep taalminnaren was dit niet genoeg. Zij begonnen de lange mars binnen de Belgische instituties voor een ruimere plaats van het Nederlands. Er ontwikkelde zich een natiegevoel rond de taal, maar binnen de Belgische nationale kaders. Twistpunt werd echter in hoeverre Nederland bij die taalstrijd betrokken diende te worden. Moest het Nederlands in Vlaanderen – het Vlaams – een eigen idioom, woordenschat, spelling enzovoorts ontwikkelen of kon Vlaanderen zich beter spiegelen aan de taal in het Noorden? Er was in de vroeg-moderne en de moderne tijd al verschil tussen het Nederlands in het Zuiden en in het Noorden ontstaan. Bovendien was er in Vlaanderen een vrij breed verzet tegen de taal van het liberale, rationale en protestantse Noorden gegroeid ten tijde van het Verenigd Koninkrijk en daarna. Uitvoerig gaat Wils in op de problemen die zich in de negentiende eeuw voordeden.

Van belang is dat er van bij het begin af in katholieke en vrijzinnige kringen voorstanders waren van een nauwe aansluiting bij het Noorden op taalkundig gebied. Draggers van deze visie zijn Jan-Frans Willems en priester Jan David geweest. Zij hebben een voorname rol gespeeld tegenover de stroming die het Vlaamse taaleigen wilde verdedigen en behouden en tegen de groep die het West-Vlaams wilde bevorderen. David wees ‘de nieuwe gekte’, het West-Vlaams af. Ook in katholieke kring, waar men weinig sympathie voor het protestantse Holland had, vonden bisschoppen als Jean Baptiste Malou en Johannes J. Faict, beiden

bisschop in Brugge, het beter om het Nederlands te cultiveren en daarentegen dialect, de straattaal, van de kansel te weren. Kernargument voor aansluiting bij het Nederlands van het Noorden was dat zo beter het hoofd geboden kon worden aan de verfransing. Maar de invloed van het dialect bleef in Vlaanderen groot. Nog in de twintigste eeuw was de Brugse bisschop Gustaaf Waffelaert zeer gecharmeerd van het West-Vlaams. En een standpunt als dat van Waffelaert heeft zeker de verspreiding van het Algemeen Nederlands in Vlaanderen belemmerd. Daarnaast bleef ook in vrijzinnige elitaire milieus het Frans nog langer de cultuurtaal bij uitstek. Wils illustreert dat duidelijk aan de hand van de trage vernederlandsing van de loges in Vlaanderen.

Opvallend is dat in het Noorden in de loop van de twintigste eeuw de dialecten een sterke teruggang hebben beleefd. Het uniforme taalonderwijs is daar zeker debet aan, al is er met name in het oosten en zuiden van het land en in Zeeland nog altijd vrij wat aandacht voor de streektaal.

Een tweede merkwaardigheid die valt waar te nemen is dat zeker in de twintigste eeuw in Nederland er altijd veel belangstelling was voor de Vlaamse letterkunde. De Vlaamse letterkundigen van enige betekenis hadden Nederlandse uitgevers. Het omgekeerde is mij niet bekend en ook werden Nederlandse auteurs minder gelezen in het Zuiden. Het heeft een groeiende uniformiteit van de taal zeker in de weg gestaan. Een andere factor is dat de contacten tussen Nederland en Vlaanderen altijd beperkt zijn gebleven, met als uitzondering het interbellum. De contacten waren in die fase naar verhouding omvangrijk en intensief (studentenbeweging, Groot-Nederlandse verenigingen), maar in absolute getallen toch klein en vaak gericht op Vlaams-nationalistische kringen en daardoor niet altijd effectief.

Van belang is Wils' besluit om te pleiten voor het behoud van een Algemeen Nederlands en een uit elkaar groeien van het Vlaams en het Nederlands te bestrijden. Dat kan alleen door meer naar elkaar te luisteren en te kijken (radio en tv) en van elkaar te lezen.

PIETER VAN HEES [PROF. RITZEMA BOSLAAN 95, NL-3571 CP UTRECHT]